

วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 12 ฉบับที่ 24 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

การศึกษาและสร้างสรรค์อุปแต้มภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสิมนครหลวง เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชันนิสม์

A STUDY AND CREAT A PICTURE OF BUDDHISM IN SIM THE CITY OF VIENTIANE, LAO IN IMPRESSIONISM FORM

สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง*

Sathit Thimwatbunthong*

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University.

*Corresponding author, e-mail: sathit112499@hotmail.com

Received: 24 October 2019; **Revised:** 9 March 2020; **Accepted:** 19 March 2020

บทคัดย่อ

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอุปแต้มภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสิมนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และการสร้างสรรค์ผลงานของอาจารย์คำสุข แก้วมิ่งเมือง ศิลปินแห่งชาติลาว ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างผลงานที่สร้างสรรค์นำมาวิเคราะห์ จำนวน 4 ภาพ ได้แก่ ภาพ “สงคราม” ภาพ “ศิลปวัฒนธรรมลาว” ภาพ “เรื่องพระเวสสันดร” และภาพ “หญิงสาวกับดอกกุหลาบ” พบว่า ผลงานในภาพ “สงคราม” ศิลปินได้ใช้ประสบการณ์อันสำคัญในชีวิตของตนนำมาสร้างสรรค์ผลงาน ดังคำกล่าวที่ว่า “ข่อยไต่ยาก ชาวหนุ่มบุก ข่อยไต่ทุก ชาวหนุ่มผด ข่อยไต่ประเทศชาติต้องการ ชาวหนุ่มเสียสละ” ภาพ “พระเวสสันดร” ได้รับโอกาสจากพระมหาพอง สมะเล็ก วัดทองต้อ แต้มอุปจากที่พระอาจารย์เป็นผู้เล่า การสร้างสรรค์อุปแต้มโดยเฉลี่ยมีประมาณ 10 รูปต่อเดือน รวมอุปแต้มประมาณกว่า 2,000 ผลงาน เคยไปแต้มภาพในประเทศสหรัฐอเมริกา การสร้างสรรค์งานของผู้วิจัยพบว่า ช่างเขียนชาวลาวนั้นได้นำต้นแบบภาพเขียนมาจากประเทศไทย ซึ่งเป็นภาพเขียนของพระเทวภินิมิต จิตรกรเอกของกรมศิลปากร ภาพต้นแบบของห้าง ส.ธรรมภักดี ภาพต้นแบบที่ช่างชาวลาวได้นำไปวาดในสิมต่าง ๆ ทั่วนครหลวงเวียงจันทน์ เรื่อง พระเวสสันดรและภาพพุทธประวัติ ผู้วิจัยได้แสดงออกทางศิลปะในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชันนิสม์เพื่อให้ผลงานมีลักษณะร่วมสมัยให้เยาวชนหันมาสนใจในพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ภาพพุทธศาสนา เอ็กเพรสชันนิสม์ นครหลวงเวียงจันทน์

Abstract

The research aims to study the paintings depicting the stories of the Lord Buddha displayed in ‘Sim’ the ordination hall in Laos Buddhist temples, Vientiane, Lao PDR and the works created by Kamsook Kaewmingmuang, Lao National artist. The sampling group in this study comprises 4 painting: “War”, “Laos Arts and Culture”, “Vessantara”, and “Woman and Rose”. The researcher studied the paintings as a means

to explore motivation to create his works. The painting reflects Laos ideology that moved young people to sacrifice their lives and spirits towards nation-building. However, the painting of "Vessantara" was created according to the stories of the Lord Buddha told by Maha Phong Samalerk, the monk of Ongtue Temple who assigned him to paint, despite the fact that he did not directly study Laos patterns. Kamsook averagely painted 10 paintings a month. His paintings are altogether 2,000 pieces excluding some he did in the United States. The researcher, therefore, artistically created the expressionism of the paintings. The researcher expects that the expressionism of the paintings can attract the new generation and convince them to be interested in Buddhism.

Keywords: Picture of Buddhism, Impressionism, Vientiane

บทนำ

เรื่องของพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนช่วงปลายปี พ.ศ. 2558 นี้ เห็นได้จากการที่ศาสนาถูกจัดอยู่ในเสาหลักเรื่องประชาคมทางสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ขณะเดียวกัน ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงจะนับถือศาสนาพุทธ อีกทั้งยังมีพรมแดนเชื่อมติดกันซึ่งมีวิถีชีวิต ด้านภาษาล้วนกัน การจัดเสวนาครั้งนี้จึงเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พร้อมส่งเสริมให้ กลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง คือ ไทย ลาว พม่า กัมพูชา และเวียดนาม มีความเป็นปึกแผ่นและสร้างความเข้มแข็ง ทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองต่อไป [1] พระพุทธศาสนาในประเทศลุ่มแม่น้ำโขงมีการประยุกต์ ใช้ร่วมกับชีวิตประจำวันมาตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม การศึกษา สังคม รวมถึงการที่พระสงฆ์ให้ความ ช่วยเหลือประชาชนจากภัยพิบัติต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้ยังเชื่อว่าแม้จะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม แต่ถือว่าประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นลูกพระพุทธเจ้าเหมือนกัน [2]

คนไทยได้ยึดหลักในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่คนไทยได้น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติ ตั้งแต่อดีต จนมาถึงยุคปัจจุบัน โดยให้ประชาชนคนไทยได้ยึดมาเป็นหลักการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต ด้วยการรักษาศีล 5 ซึ่งเป็นหลักที่สามารถนำมายึดเหนี่ยวเพื่อประคับประคองชีวิตให้ไม่มัวเมาไปกับกิเลสตัณหาทั้งหลายที่จะเข้ามา รบกวนชีวิตจิตใจ ซึ่งผู้คนที่เป็นปุถุชนต่างจะต้องพบเจอกับการแก้ปัญหาในชีวิตของแต่ละคนให้อยู่บนความ ไม่ประมาท ซึ่งการรักษาศีล 5 นั้นจึงเป็นเสมือนหนึ่งกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ชาวพุทธควรได้นำมาปฏิบัติในการ ดำเนินชีวิตเพื่อให้การใช้ชีวิตในฐานะปุถุชนคนทั่วไปได้มีกรอบกติกาในการนำไปใช้กับการดำเนินชีวิตให้มี คุณภาพ ไม่ก่อปัญหาต่อตนเองและสังคม และที่สำคัญหลักการดำเนินชีวิตที่จะนำมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นมากหรือน้อยมนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยง ได้ในทางพุทธศาสนาจึงได้ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเป็นหลักธรรมประจำใจของคนทุกคน โดยประภัสสร เสวิกุล [3] ได้แสดงทัศนะไว้ว่า พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้น คนไทยเราส่วนใหญ่มักจะ มีวิหารเดียว คือ เมตตา และวิหารที่คนไทยขาดมากที่สุดก็คือ มุทิตา

เมตตา คือ ความเวทนาเมื่อผู้อื่นมีทุกข์และปรารถนาจะเห็นเขาพ้นจากทุกข์ คนไทยเป็นคนที่มีจิตใจ อ่อนโยน ดังนั้น เมื่อเห็นผู้ใดมีทุกข์ ตนเองก็มักจะพลอยเป็นทุกข์เป็นร้อนไปด้วย อย่างเช่นเมื่อเห็นชาว ผู้ประสบภัยก็เป็นทุกข์ไปกับเขาด้วย ในทางพระพุทธศาสนาความทุกข์แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ประเภทแรก ได้แก่ ความทุกข์ที่เกิดจากสภาพภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงของสังขาร หรือ สรรพสิ่ง ความเจ็บ ไข้ได้ป่วย การถูกข่มเหงรังแก การได้รับความอยุติธรรม เป็นต้น กับประเภทที่สอง คือ ความทุกข์ที่เกิดจากสภาพ ภายในจิตใจของเราเอง เช่น ความรู้สึกไม่พอใจ เสียใจ น้อยใจ เจ็บใจ แค้นใจ เป็นต้น

กรุณา คือ การช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา เช่น การสงเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยาก การบริจาคทาน การปกป้องผู้ที่ถูกข่มเหงรังแกให้ได้รับความยุติธรรม การเสียสละความสุขส่วนตัว เป็นต้น

มุทิตา คือ ความยินดีที่ผู้อื่นมีสุข หรือได้ดิบได้ดี ซึ่งเป็นการยกระดับจิตใจของตนเองขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่คนในสังคมไทยขาดมากที่สุด ในสังคมการทำงาน หากใครได้รับการยกย่อง เชิดชู หรือได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน เสียงสุขชื่นบานในหมู่เพื่อนร่วมงานก็จะเกิดขึ้นมากกว่าเสียงแสดงความยินดีที่ควรจะมีให้กัน หรือหากใครที่ได้รับการคำชมเชยจากผู้บังคับบัญชาก็มักจะได้รับความอิจฉาริษยาจากเพื่อนร่วมงาน ใครที่ทำงานเก่งก็มักจะถูกคนอื่นกลั่นแกล้ง เป็นต้น ซึ่งค่อนข้างจะผิดจากชาวตะวันตก แม้เขาอาจไม่รู้ในหลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร แต่ในจิตใจและสามัญสำนึกนั้นมีพรหมวิหารอยู่เต็มเปี่ยม มีน้ำใจ นักกีฬาที่รู้แพ้รู้ชนะ และมีมารยาททางสังคม เวลาที่ใครได้ตีมีสุขก็จะมีการส่งการ์ด ส่งดอกไม้ หรือของขวัญ ไปร่วมแสดงความยินดีด้วยเสมอ

พรหมวิหารประการสุดท้าย คือ อุเบกขา คือการวางใจเป็นกลางในความทุกข์-สุขของผู้อื่น เพราะความทุกข์บางเรื่องก็เป็นเรื่องที่เกินกำลังจะให้ความเมตตาหรือกรุณา และความสุขบางเรื่องก็อาจจะเป็นเรื่องที่เรายังจะไม่เห็นดีเห็นงามด้วย หรือการมีหน้าที่ในการพิจารณาเรื่องบางเรื่องที่ต้องฟังข้อมูลและข้อเท็จจริง จากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เป็นต้น

การขาดเมตตา ย่อมทำให้เป็นคนที่มีจิตใจโหดร้าย แข็งกระด้าง ไร้ความปรานี การขาดกรุณา ย่อมทำให้เป็นคนใจดำ เห็นแก่ตัว ตระหนี่ถี่เหนียว ไม้มีความโอปออ่อนอารี การขาดมุทิตาย่อมทำให้เป็นคนขี้อิจฉาริษยา ชอบนินทาว่าร้าย จิตใจคับแคบ มองโลกในแง่ลบ และการขาดอุเบกขา ย่อมทำให้เกิดความลำเอียง เลือกที่รักมักที่ชัง ไม้มีความยุติธรรม นิยมระบบอุปถัมภ์และเล่นพรรคเล่นพวก พรหมวิหารเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่คนเราควรจะมีทั้งสี่ประการจะมีแต่เมตตาเป็นวิหารเดียวก็คงจะไม่สมบูรณ์ [3]

หลักการดำเนินชีวิตของคนไทยที่นับถือในหลักพุทธศาสนา ต่างเข้าใจในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของพระพุทธเจ้าที่ได้บำเพ็ญตนได้หลักคิดว่าการเดินสายกลางนั้น เป็นหลักการในการนำมาใช้กับการดำรงอยู่ของบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในสังคมโดยทั่วไป ว่าการเข้าใจในการนำหลักดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อให้ชีวิตไม่ ดิ่งไปหรือหย่อนไปเพื่อการสร้างความสมดุลในการใช้ชีวิตให้สามารถนำมาแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

วันอาสาฬหบูชาจึงเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ประกาศศาสนาและเป็นวันพระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับกิตติศัพท์ ผกาทอง [4] ได้แสดงทัศนะถึงวันอาสาฬหบูชาไว้ว่า สารสำคัญของวันอาสาฬหบูชา วันอาสาฬหบูชาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเป็นครั้งแรกภายหลังการตรัสรู้ ซึ่งเรียกว่า ปฐมเทศนา และปฐมเทศนานี้มีชื่อเรียกว่า ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดพวกปัญจวัคคีย์ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ภายหลังการแสดงธรรมจบลงท่านโกณฑัญญะซึ่งเป็นหัวหน้าคณะได้ดวงตาเห็นธรรม หรือธรรมจักขุ และเป็นพระอริยสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา

ใจความสำคัญของพระธรรมเทศนา พระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดเหล่าปัญจวัคคีย์ มีเนื้อหาสาระโดยสรุป คือ

1. ทรงปฏิเสธทางสุดโต่ง 2 ทางคือ อัตตกิลมณญโยค ได้แก่ การประพฤติและปฏิบัติตนถึงจนเกินไป และกามสุขัลลิกานุโยค ได้แก่ การประพฤติและปฏิบัติตนหย่อนจนเกินไป
2. ทรงแนะนำให้ดำเนินชีวิตที่ไม่ดิ่งและหย่อนเรียกว่า ทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา จากนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งประกอบด้วยองค์ 8 ประการ เรียกเป็นภาษาพระว่า อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ 1) สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรพยายาม

ชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกชอบ และ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ มรรคมีองค์ 8 เหล่านี้ สามารถสรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เรียกว่า หัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาในวันอาสาฬหบูชา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพราะคนหรือสังคมที่มีปัญหาคือคนหรือสังคมที่ปราศจากศีล สมาธิ และปัญญา ดังคำกล่าวที่ว่า โลกร่มเย็นได้ด้วยศาสนา ศีลธรรมไม่กลับมาโลกจะวินาศ [4]

สังคมไทยกับวันอาสาฬหบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาลำดับที่สอง รองจากวันวิสาขบูชา เนื่องเพราะถ้าไม่มีการตรัสรู้ก็จะมีผู้รู้จืดและเห็นแจ้งแสดงธรรมโปรดสัตว์โลก แม้หลักธรรมที่ทรงค้นพบหรือตรัสรู้นั้นมีความลึกซึ้ง ยากที่สัตว์โลกผู้มีรูปลิในดวงตา คือ กิเลส จะมองเห็น และรู้ตามได้ แต่เมื่อทรงพิจารณาอย่างถ่องแท้ถึงอุปนิสัยของสัตว์โลกซึ่งมี 4 จำพวกดุจดอกบัว 4 เหล่า คือ

พวกที่ 1 เป็นอุคฆฏิตัญญู คือ นักปราชญ์ราชบัณฑิต เปรียบดุจดอกบัวที่พินน้ำ เมื่อได้ฟังธรรมก็เข้าใจได้ไม่ยาก

พวกที่ 2 เป็นวิปจิตัญญู คือ พวกปัญญาชนหรือนักวิชาการ เปรียบดุจดอกบัวที่พินน้ำ เมื่ออรรถาธิบายก็เข้าใจได้โดยง่าย

พวกที่ 3 เป็นเนยยะ คือ พวกสุจริตชนคนที่สนใจใฝ่รู้ เปรียบดุจดอกบัวกลางน้ำเมื่อฟังธรรมต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอ ก็สามารถรู้ตามและเข้าใจได้

พวกที่ 4 เป็นปทปรมะ คือ พวกที่มีปัญญาทึบ เปรียบดุจดอกบัวใต้น้ำ เทศน์โปรดอย่างไร ก็ไร้ผล

เมื่อพระพุทธองค์ทรงพิจารณาสัตว์โลกโดยเปรียบเทียบหรืออุปมาดุจดอกบัว 4 เหล่าแล้ว จึงทรงดำเนนด้วยพระบาทเปล้าจากพุทธคยาไปยังเมืองพาราณสีเพื่อเทศน์โปรดเหล่าปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จึงเป็นพระมหากรุณาธิคุณต่อสัตว์โลก ด้วยเหตุนี้เมื่อวันอาสาฬหบูชา สังคมไทยซึ่งได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจวบจนปัจจุบัน พระพุทธศาสนาด้วยการประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนอันพื้นฐานของพระพุทธศาสนา คือ ศีล 5 ควบคู่กับอามิสบูชา คือ การทำบุญตักบาตรและประกอบพิธีเวียนเทียน รวมทั้งถวายผ้าอาบน้ำฝน เป็นต้น [4]

การที่สังคมในทุกระดับชั้นต่างมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นก็เพราะว่าผู้คนในสังคมนั้น ๆ ต่างก็ต้องการหาที่ยึดเหนี่ยวที่จะนำมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้ดำเนินไปด้วยความสง่างาม ในทางพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกับองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางรากฐานในทางพุทธศาสนาให้ปวงชนคนทั่วไปยึดหลักในการดำเนินชีวิต ด้วยการนำข้อปฏิบัติของศีล 5 มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตก็เพียงพอแล้ว ในฐานะของปวงชนคนทั่วไปรวมทั้งสังคมของประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือในหลักพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางพุทธศาสนาในแบบที่คล้ายคลึงกันด้วยจากความเป็นมาของการสืบสานจากชาติพันธุ์เดียวกัน จึงทำให้มีความคล้ายคลึงกันในด้านของศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่มีความเหมือนกับการใช้ภาษาของภาคอีสานของไทย โดยคนไทยสามารถสื่อสารกับคนลาวได้ด้วยการใช้ภาษาที่เป็นของตนเอง แต่ก็สามารถรับรู้และเข้าใจได้ตามบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นอยู่ในขณะนั้น

การศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การศึกษาและสร้างสรรค์อุปถัมภ์ภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสมณครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชันนิสม์” ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพความสัมพันธ์ของผู้คนในสองประเทศที่มีหลักในการปกครองประเทศด้วยการนับถือพุทธศาสนาเดียวกัน จึงได้ส่งผลของภาพสะท้อนจากอุปนิสัยใจคอของคนลาวกับการดำเนินชีวิตที่มีความคล้ายคลึงกันด้วยการใช้หลักบนพื้นฐานของศีล 5 เช่นเดียวกันในการศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานในเนื้อหาของพุทธประวัติในวัดต่าง ๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ จึงเป็นการศึกษาและค้นคว้าถึงการนำศิลปะด้านการแต้มรูปมาเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผ่านภาพเขียนตามที่ปรากฏอยู่ในวัดที่สะท้อนภาพความเชื่อในทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะภาพเขียนที่ได้รับความนิยมในหมู่เหล่าของช่างแต้มรูปในลาวนั้น

จะเป็นเนื้อหาของเรื่องราวทางด้านทศชาติโดยเฉพาะเรื่องพระเวสสันดร พุทธประวัติจะได้รับความศรัทธาจากประชาชนชาวลาวเป็นอย่างยิ่ง ในการทำงานวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการแสดงหลักการในการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศได้ตลอดมา เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุปถัมภ์ภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสมณครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานอุปถัมภ์ภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสมณครหลวงเวียงจันทน์ ในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชันนิสม์
3. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านผ่านอุปถัมภ์ภาพพุทธประวัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเป็นลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ด้วยการลงพื้นที่จากสถานที่ที่เป็นวัดในนครเวียงจันทน์ จำนวน 9 วัด ที่มีผลงานโดดเด่นในเรื่องของภาพพุทธประวัติที่เขียนภาพโดยช่างเขียนลาวที่นำลักษณะการเขียนภาพที่เป็นต้นแบบมาจากประเทศไทย อาทิ ภาพเขียนของพระเทวภิณิมิต ซึ่งเป็นจิตรกรเอกกรมศิลปากร และภาพที่เป็นต้นแบบของ ส.ธรรมภักดี

ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ที่ถนนตะนาว กรุงเทพมหานคร ซึ่งการนำไปเขียนอยู่โดยทั่วไปของสมณในวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ พร้อมด้วยการสัมภาษณ์พระและเณร ภายในวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำเสนอด้านความคิดและแรงบันดาลใจของพระที่มาจำพรรษาอยู่ภายในวัดกับข้อคิดเห็นจากทัศนะถึงภาพอุปถัมภ์ที่ปรากฏอยู่ภายในวัดพร้อมกับการสร้างสรรค์ผลงานจากรูปแบบที่ปรากฏตามเนื้อหาต่าง ๆ ตามขั้นตอนของพุทธประวัติด้วยการเขียนภาพในลักษณะเอ็กเพรสชันนิสม์ที่ใช้ความรวดเร็วในการแสดงออก สอดคล้องกับแนวการสร้างสรรคของผู้วิจัยเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในสุนทรียะจากภาพผลงานที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น เพื่อเป็นการบันทึกความประทับใจต่อภาพที่ปรากฏอยู่ในสมณต่าง ๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ เป็นต้น

โดยจะนำไปสู่การพรรณนาเชิงวิเคราะห์จากเนื้อหาของเรื่องพระเวสสันดรจนไปถึงบทบาท การประสูติ ตรัสรู้ ฆะมะร และปรินิพพานในที่สุด อีกทั้งการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติที่มีบทบาทอยู่ในสังคมจากเรื่องเล่าในอดีตมาจนถึงยุคปัจจุบันในด้านการพัฒนาการศิลปะลาวร่วมสมัยได้ในที่สุดมาแล้วก็ตาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกตทางภูมิศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม
2. ข้อมูลด้านพุทธประวัติในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจากสื่อต่าง ๆ
3. การสร้างสรรค์ผลงานจากพื้นที่ศึกษาด้วยประสบการณ์ตรง
4. การสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่จริงผ่านการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกต
5. พื้นที่ศึกษาค้นคว้า
 - 5.1 วัดอินแปง
 - 5.2 วัดหายโศก
 - 5.3 วัดมีชัย
 - 5.4 วัดองค์ดี
 - 5.5 วัดจันทบุรี

5.6 วัดสี่เมือง

5.7 วัดพระธาตุหลวงใต้

5.8 วัดพระธาตุหลวงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการสร้างผลงานจากประสบการณ์ตรงจากพื้นที่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จากการวาดภาพในสถานที่จริงซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลหลักด้วยการแสดงออกทางศิลปะตามแนวทางเอ็กเพรสชันนิสม์ พร้อมกับการวิเคราะห์ด้วยเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวความคิด

2. หลักการทางศิลปะ

การจัดวางองค์ประกอบของภาพ (Composition)

- รูปทรง (Form)

- พื้นผิว (Texture)

- รูปและพื้น (Figure and Ground)

- สี (Color)

ขอบเขตของการวิจัย

จากการวิจัยที่ให้ความสำคัญกับภาพพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสิมภายในนครหลวงเวียงจันทน์ ที่ได้รับอิทธิพลการวาดภาพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งจากรูปแบบและสีสันทันที่สามารถครองใจสังคมของคนลาวจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันที่ประเทศทั้ง 2 ต่างมีหลักในการดำเนินชีวิตด้วยการใช้หลักการทางพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าสภาพของสังคมการปกครองจะปรับเปลี่ยนไปอย่างไร ประเทศเพื่อนบ้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และไทยก็ยังดำรงความเชื่อมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วยการสร้างสรรค์ ผลงานสะท้อนแนวคิดและหลักการด้านการปฏิบัติตนของประเทศทั้ง 2 ที่มีชาติพันธุ์เดียวกันมาจากอดีตจนส่งผลถึงความสัมพันธ์มาจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีภาพพุทธประวัติที่เป็นพื้นที่ศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ผลงานของคำสุข แก้วมิ่งเมือง

แนวความคิดจากการวิเคราะห์ผลงานการสร้างสรรค์และหลักการทางศิลปะ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 ชิ้นงานของคำสุข แก้วมิ่งเมือง ผู้วิจัยสามารถแบ่งกลุ่มแนวคิดในการสร้างผลงานออกเป็น 4 ประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ในสงคราม

จากผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ในสงครามนั้น ด้วยใจรักในอาชีพทหารแต่มีอุปสรรคทางด้านร่างกายแต่ก็ได้ค้นพบตัวเองในระหว่างที่อยู่ในสนามรบว่าเป็นผู้มีความสามารถทางศิลปะจึงได้มีโอกาสรับใช้ชาติด้วยการสร้างศิลปะเป็นเครื่องมือในการแสดงออกทางศิลปะด้วยการสร้างสรรค์ผลงานและด้วยอุปนิสัยที่ติงามจึงเป็นที่รักของผู้บังคับบัญชาส่งผลให้มีโอกาสที่ติงามต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยระหว่างที่อยู่ในสนามรบนั้นก็ได้อ่านผลงานไว้อ่านหนึ่งและในช่วงบั้นปลายของการดำเนินชีวิต อาจารย์ได้รับการดูแลจากภาครัฐพร้อมกับการสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างต่อเนื่องและสามารถสร้างรายได้อีกทางหนึ่งดังที่เป็นอยู่ เป็นต้น

2. ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปวัฒนธรรมลาว

ผลงานมี 1 ภาพ “ศิลปวัฒนธรรมลาว” ซึ่งเป็นการนำเรื่องราวและเนื้อหาต่าง ๆ ในด้านวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาร้อยรวมกันด้วยการจัดวางองค์ประกอบของภาพในรูปแบบใหม่

โดยเฉพาะการนำชนเผ่าลาว 3 เชื้อชาติที่เป็นกลุ่มหลัก คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ด้วยการแสดงสัญลักษณ์จากการแต่งกายพร้อมทั้งสถานที่ที่เป็นโบราณสถานซึ่งมีความโดดเด่นอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาทิ วัดเชียงทอง พระธาตุหลวง พระธาตุอิงฮัง วัดภู อีกทั้งประเพณีการตักบาตรพระหรือการเล่นพื้นเมืองด้วยการเป่าแคน ซึ่งเนื้อหาภายในภาพจึงเป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมปัจจุบันที่มีศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งหล่อหลอมมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

3. ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธศาสนา

ผลงานที่มี 1 ชุด เป็นภาพที่เขียนอยู่บนฝาผนังในศาลาการเปรียญวัดองค์ โดยมีความยาวประมาณ 20 เมตร ด้วยการวาดภาพที่ผ่านการเล่าเรื่องในภาพชุดที่ชื่อว่า “พระเวสสันดร” โดยภาพพระเวสสันดรที่มีบทบาทต่อสังคมที่เป็นที่ยอมรับและเป็นต้นแบบของการทำความดีที่มีอิทธิพลต่อจิตใจคนลาวเป็นอย่างยิ่ง

4. ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากรูปร่างเปลือยของหญิงสาว

จากภาพวาดในชื่อว่า “NUDE” ด้วยการแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบเนื้อหาที่สะท้อนสภาวะทางจิตใจของศิลปินที่อยู่ในวัย 70 ปี ต้น ๆ ที่กลับไปวาดภาพความงดงามจากความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความงามจากธรรมชาติที่ได้สร้างสรรค์จากรูปร่าง สัตว์ และผิวพรรณ ต่างเป็นความงามจากรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสตามที่ศิลปินได้ประสบแล้วจึงถ่ายทอดไปตามอารมณ์และความรู้สึกอยู่ในขณะเพื่อแสดงสภาวะของจิตใจต่อผลกระทบที่อยู่ตรงหน้าด้วยภาพที่ปรากฏอยู่ เป็นต้น

หลักการทางศิลปะ

จากการวิเคราะห์หลักการทางศิลปะจากผลงานที่สร้างขึ้นด้วยวัสดุสีน้ำมันและสีอะคริลิก จำนวน 4 ภาพ ผู้วิจัยพบลักษณะเด่นด้านหลักการทางศิลปะ ดังนี้

1. การจัดวางองค์ประกอบของภาพ ในการวาดภาพที่ชื่อ “สงคราม” นั้น เป็นการจัดวางในลักษณะการสร้างภาพให้มีระยะของภาพจากระยะใกล้ ระยะกลาง และระยะไกล โดยมีกลุ่มทหารเป็นองค์ประธานของภาพพร้อมด้วยองค์ประกอบจากต้นไม้และภูเขาเป็นส่วนเสริมให้ภาพมีเอกภาพได้มากที่สุด ในภาพ “ศิลปวัฒนธรรมลาว” เป็นการจัดวางให้กลุ่มผู้หญิง 3 คน ที่เป็นชนเผ่าพื้นเมืองเป็นองค์ประธานหลักของภาพโดยมีภาพที่เป็นรองประธานของภาพจากภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุ พร้อมชนบทรอบเนินมประเพณีต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบร่วม ในภาพ “พระเวสสันดร” เป็นการจัดวางภาพที่มีแรงบันดาลใจมาจากภาพต้นแบบโดยให้ความสำคัญกับการแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบของภาพที่นิยมกันมา ในภาพ “NUDE” เป็นภาพหญิงสาวในลักษณะเปลือยกายแสดงสรีระได้อย่างเต็มตัว โดยมีองค์ประกอบของสิ่งของภายในห้องนอนที่สะท้อนความเป็นส่วนตัวอยู่ด้วยเช่นกัน เป็นต้น

2. การแสดงออกทางด้านรูปทรงเป็นการแสดงออกในรูปแบบของรูปทรงที่เป็นรูปทรงจากธรรมชาติตามสภาพความเป็นจริงทั้งจากรูปทรงของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ ภาพคน สัตว์ และรูปทรงจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ต้นไม้ และภูเขา ที่สามารถนำรูปทรงต่าง ๆ มาประสานสัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสมตามเนื้อหาของภาพนั้น ๆ เป็นสำคัญ เป็นต้น

3. การแสดงออกทางด้านการสร้างพื้นผิวภายในภาพด้วยการสร้างสรรค์ผลงาน ทั้ง 4 ภาพ ของศิลปินนั้นได้ใช้วิธีการเขียนภาพในแบบการระบายเรียบด้วยการเกลี่ยสีเข้าหากัน ซึ่งเป็นวิธีการระบายสีที่เป็นที่นิยมอยู่โดยทั่วไป จึงทำให้ทั้ง 4 ภาพ มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะของการสร้างพื้นผิวภายในภาพที่มีความสอดคล้องต่อกันดังภาพที่ปรากฏอยู่ เป็นต้น

4. การแสดงออกทางด้านรูปและพื้นภายในภาพ ด้วยการประสานสัมพันธ์ระหว่างการสร้างในส่วนที่เป็นรูปและในส่วนที่เป็นพื้น จากการกำหนดทิศทางของแสงและเงาเป็นการสร้างความกลมกลืนและการสร้างค่าน้ำหนักภายในภาพให้มีความคมชัดตามจังหวะของค่าน้ำหนักจากภาพ ขาว เทา และดำ ได้ดีที่สุด เป็นต้น

5. การแสดงออกทางด้านการใช้สีภายในภาพ ด้วยการแสดงออกทางศิลปะด้วยการใช้สีที่ใกล้เคียงกับความเป็นธรรมชาติตามที่ตาเห็นในภาพที่อยู่ในเชิงสร้างสรรค์นั้น ศิลปินได้ปรุงแต่งสีนั้นได้ให้ความรู้สึกที่รุนแรงด้วยการให้ค่าน้ำหนักของสีที่เข้มข้นและสีที่สดใสมากยิ่งขึ้นที่เป็นไปตามจินตนาการของศิลปินเป็นสำคัญ เป็นต้น

สรุปการพัฒนาสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

จากการศึกษาผลงานจิตรกรรมของศิลปินแห่งชาติ คือ คำสุข แก้วมิ่งเมือง ในผลงาน จำนวน 4 ภาพ ในประเด็นเรื่องของแนวคิดและหลักการทางศิลปะ พร้อมด้วยทัศนะในเรื่องของพระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานจากการศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์ด้วยการลงพื้นที่จากการเขียนภาพในสถานที่จริงจากภาพพิมพ์ต่าง ๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ ภาพพระเวสสันดร และภาพพุทธประวัติ ด้วยการสัมผัสจากบรรยากาศภายในวัดต่าง ๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ จึงเป็นผลงานจากการสร้างสรรค์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทั้งสี่สีที่ปรากฏดังกล่าว เป็นต้น

แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นผลงานสร้างสรรค์การวาดภาพสีจากวัด 4 แห่ง และศึกษาอุปถัมภ์พุทธประวัติ และภาพพระเวสสันดร ในนครหลวงเวียงจันทน์ ดังนี้

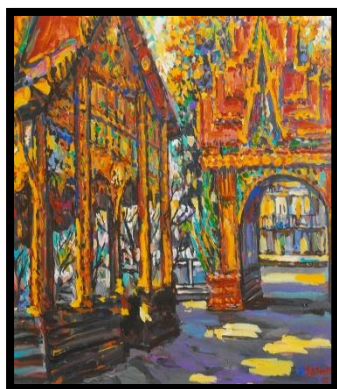
กลุ่มที่ 1 การสร้างสรรค์ภาพสีโดยเริ่มจากวัดอินแปงด้วยโครงสร้างของสีที่มีขนาดใหญ่และมีรายละเอียดในการตกแต่งด้วยลวดลายลาวเป็นสำคัญ ภาพสีวัดหายโศกที่มีรูปทรงของสีที่มีขนาดใหญ่มากที่สุดแต่มีความเรียบง่ายในการตกแต่งภายนอกด้วยลายปูนปั้น ภายในสีวัดมีชัยซึ่งมีความโดดเด่นด้วยการใช้สีเหลืองสดในการระบายในส่วนที่เป็นพื้นอยู่ภายนอกและมีสีของหลังคาด้วยสีส้มผสมแดง สีวัดดองต้อ เป็นสีที่มีรูปแบบในลักษณะล้านช้างผสมผสานโครงสร้างที่แข็งแรงและใช้สีปูนแห้งในการระบายอยู่ภายนอก สีวัดจันทบุรี เป็นสีที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกับสีของวัดดองต้อทั้งโครงสร้าง รูปแบบในการตกแต่ง และสีสนอยู่ด้วยเช่นกัน สีวัดสีเมืองเป็นสีในรูปแบบเฉพาะให้ความสำคัญกับรายละเอียดในการตกแต่งพร้อมกับการให้ความสำคัญกับพิธีกรรมตามแนวทางของวัด สีวัดพระธาตุหลวงได้ได้ศึกษาอุปถัมภ์ในผาผนังศาลาการเปรียญ และมีเจ้าอาวาสที่มีความคิดก้าวหน้าในการสร้างสรรค์ผลงานภายในวัดสีบุญเรือง จึงเป็นลักษณะการสร้างประสบการณ์ทางสุนทรีย์พร้อมด้วยการสัมผัสเพื่อเป็นข้อมูลนำไปสู่การวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

ผลงานกลุ่มที่ 1 ภาพ “สีม”

สื่อวัสดุ : สีอะคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สีมอินแปง พ.ศ. 2559

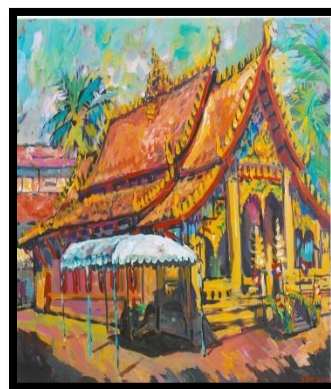

(ก) ภาพ “สีมอินแปง”

สื่อวัสดุ : สีอะคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สีมดองต้อ พ.ศ. 2559

(ข) ภาพ “สีมดองต้อ”

ภาพที่ 1 ผลงานกลุ่มที่ 1 ภาพ “สีม”

กลุ่มที่ 2 การสร้างสรรค์ภาพพระเวสสันดร โดยภาพ (ค) ชื่อภาพ “หิมพานต์” ซึ่งเป็นภาพที่เขียนขึ้นภายในวัดศรีบุญเรืองเป็นภาพที่แสดงออกในเรื่องของพราหมณ์ 5 คน ที่จะมาขอช้างจากพระเวสสันดร และในภาพ (ง) ชื่อภาพ “มหาราช” ซึ่งเป็นภาพที่เขียนขึ้นจากภายในวัดอินแปลง โดยเป็นภาพที่แสดงเนื้อหาพระเวสสันดรและพระนางมัทรีปลอมแปลงมาจากพระอินทร์เพื่อมาปกป้อง 2 कुमारน้อย โดยภาพนี้เป็นภาพวาดประดับตกแต่งอยู่ด้านหน้าของสิมที่วัดอินแปลงตามที่เป็นอยู่ เป็นต้น

ผลงานกลุ่มที่ 2 ภาพ “พระเวสสันดรชาดก”

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

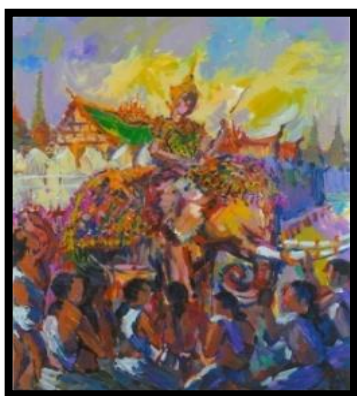
ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมสิบุญเรือง พ.ศ. 2559

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมอินแปลง พ.ศ. 2559

(ค) ภาพ “หิมพานต์”

(ง) ภาพ “มหาราช”

ภาพที่ 2 ผลงานกลุ่มที่ 2 ภาพ “พระเวสสันดรชาดก”

กลุ่มที่ 3 การสร้างสรรค์ภาพพุทธประวัติ จำนวน 4 ภาพ

ภาพ (จ) ชื่อภาพ “ประสูติ” ซึ่งเป็นภาพที่เขียนขึ้นมาจากภาพภายในสิมวัดหายโศก ด้วยการใช้สีส้นและรอยแปรงโดยลดรายละเอียดในภาพให้ลดทอนลงไป ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่พระนางเจ้ามายาราชเทวีได้เสด็จดำเนินไปถึงร่มไม้สาละพฤกษ์ ทรงยกพระหัตถ์เหนี่ยวกิ่งสาละซึ่งอ่อนนุ่มค้อมลงมาในขณะที่พระนางทรงครรภ์อยู่ถ้วนไตรมาส หรือ 10 เดือน และได้ประสูติพระกุมารภายใต้ดวงพระวิสูตร (ม่าน) ในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (กลางเดือน 6) [5]

ภาพ (ฉ) ชื่อภาพ “ชนะมาร” เป็นภาพที่เขียนขึ้นที่วัดพระธาตุหลวงใต้ โดยมีความหมายโดยสรุปว่า พญามารตกตะลึงเห็นเป็นอัศจรรย์ ด้วยมิได้เห็นมาแต่กาลก่อนก็ประนมหัตถ์ถวายนมัสการยอมปราชัยพ่ายแพ้บุญบารมีของพระมหาบุรุษแล้วก็อันตรธานหนีไปจากที่นั่น [5] ซึ่งเป็นการเขียนภาพที่ใช้สีส้นสดใสประสานด้วยความหนักแน่นของเนื้อหาและน้ำหนักของภาพ จึงทำให้ภาพมีความขึงขังและอ่อนโยนอยู่ในภาพที่ปรากฏดังกล่าว เป็นต้น

ภาพ (ช) ชื่อภาพ “ตรัสรู้” เป็นภาพที่เขียนขึ้นจากภายในสิมวัดหายโศก มีความหมายโดยสรุปว่า พระมหาบุรุษทรงกำจัดมารและเสนามารให้ปราชัยด้วยพระบารมีทรงเจริญสมาธิภาวนาได้ยิ่งขึ้น ทรงเจริญสมาธิภาวนาจิตใจให้แน่วแน่ปราศจากอุปกิเลสจนจิตสุขุมเข้าโดยลำดับ ไม่ช้าก็ได้บรรลุปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ซึ่งเป็นส่วนรูปสมบัติเป็นลำดับจนถึงอุปสมบัติ 4 บริบูรณ์ ซึ่งนำไปสู่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าได้ในที่สุด [5] เป็นภาพที่ใช้วิธีการเขียนในลักษณะการกระจายสะกิดสีให้แพร่พร่าทั้งภาพดังภาพที่ปรากฏ เป็นต้น

ภาพ (ข) ชื่อภาพ “ปรินิพพาน” ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์จากภาพเขียนที่อยู่ในสิมวัดหายโศก ด้วยการเขียนภาพในลักษณะการลดสักดัดทอนรายละเอียดให้เหลือเพียงรูปทรงและการจัดวางองค์ประกอบของภาพที่แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ในท่าทางที่พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในท่าไสยาสน์ ด้วยการใช้อนุสัณและร่องรอยปลายพู่กันตามช่วงเวลาและจังหวะในการเขียนภาพอยู่ในขณะนั้น โดยมีแนวคิดสรุปไว้ว่า “ดูกรอานนท์ สิ่งใดที่ตถาคตได้สละแล้ว คายแล้ว ปลดปล่อยเสียแล้ว ละเสียแล้ว วางเสียแล้ว การที่ตถาคตจักคืนมารับสิ่งนั้นเข้าไว้ เพราะเหตุแห่งชีวิต ไม่เป็นฐานะที่จะมีขึ้นได้เลย” และได้แสดงทัศนะไว้อีกว่า “อานนท์ ภัยของตถาคตล่วงลุถึงความชราแล้ว ชีวิตของตถาคตเหลืออยู่น้อยแล้วไม่ช้าก็จะละท่านทั้งปวงไป ท่านทั้งหลายจงมีสติอย่าได้ประมาทพยายามกระทำที่พึงแห่งตน พึงรักษา จตุปาริสุทธิศีลมาอยู่ด้วยการเจริญสมณธรรมเป็นอันดี ผู้ใดมันอยู่ในอัมปมาทธรรมประพฤติธรรมวินัยนี้ให้บริสุทธิ์ด้วยดี ผู้นั้นจักจะเสียได้ซึ่งชาติสงสารถึงซึ่งฝั่งแห่งนิพพานอันเป็นที่สุดแห่งวิมุกตภูมิ” [5] โดยภาพปรินิพพานจึงเป็นภาพสุดท้ายในการเขียนภาพชุดพุทธประวัติจากการเรียบเรียงบทบาทพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจากที่ผ่านมามีภาพที่ปรากฏอยู่ เป็นต้น

ผลงานกลุ่มที่ 3 ภาพ “พุทธประวัติ”

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมหายโศก พ.ศ. 2559

(จ) ภาพ “ประสูติ”

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมพระธาตุหลวงใต้ พ.ศ. 2559

(ฉ) ภาพ “ชนะมาร”

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมหายโศก พ.ศ. 2559

(ช) ภาพ “ตรัสรู้”

สื่อวัสดุ : สีอคริลิก

ขนาด : 100 x 80 เซนติเมตร

สถานที่สร้าง : สปป.ลาว ที่สิมหายโศก พ.ศ. 2559

(ข) ภาพ “ปรินิพพาน”

ภาพที่ 3 ผลงานกลุ่มที่ 3 ภาพ “พุทธประวัติ”

หลักการทำงานศิลปะ

จากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชันนิสม์ จำนวน 8 ภาพ เนื้อหาของการเขียนได้แบ่งแยกออกเป็น 3 กลุ่ม ในกลุ่มที่ 1 เป็นการเขียนภาพลัคนาในวัดต่าง ๆ ในนครหลวงเวียงจันทน์ทั้งหมดจำนวน 2 ลัคนา ภาพ (ก) และ ภาพ (ข) ในกลุ่มที่ 2 เป็นการเขียนภาพจากแรงบันดาลใจภาพเขียนในลัคนาวัดสิมบุญเรืองในภาพ “หิมพานต์” และในลัคนาวัดอินแปลงในภาพ “มหาราช” จำนวน 2 ภาพ คือ ภาพ (ค) และ ภาพ (ง) และในภาพกลุ่มที่ 3 เป็นการสร้างสรรค์ภาพพุทธประวัติ จากภาพ (จ) “ประสูติ” ภาพ (ฉ) “ชนะมาร” ภาพ (ช) “ตรัสรู้” และภาพสุดท้าย ภาพ (ซ) “ปรินิพพาน” โดยทั้ง 4 ภาพ ได้เป็นการเขียนภาพจากแรงบันดาลใจจากวัดหายโศกทั้งสิ้น เพราะจากภาพผลงานที่มีความโดดเด่นด้วยรายละเอียดของฝีมือช่างลาว อีกทั้งเป็นสถานที่สงบเงียบเหมาะแก่การเข้าไปเขียนภาพอยู่ภายในลัคนา ถึงแม้ว่าภาพเขียนทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในลัคนาวัดหายโศกจะนำภาพต้นแบบมาจากประเทศเพื่อนบ้านมาก็ตามแต่เป็นภาพผลงานที่มีความงดงามเทียบเท่ากับต้นฉบับตามที่เป็นอยู่มาแล้ว

1. ด้านการจัดวางองค์ประกอบของภาพ ก็เป็นไปตามต้นแบบของภาพที่ได้นำมาคัดลอกแต่ได้เพิ่มขนาดให้มีความเหมาะสมกับอาคารสถานที่ซึ่งเป็นภาพที่สร้างความแปลกตา ชวนให้ติดตามในเนื้อหาได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

2. ด้านการจัดวางรูปทรง ก็เป็นไปตามต้นฉบับที่ได้จัดวางรูปทรงต่าง ๆ ตามตำแหน่ง โดยมีเนื้อหาที่เล่าเรื่องไปตามขั้นตอนตามเรื่องราวที่เป็นอยู่ โดยมีขนาดภาพที่มีความกว้างและความสูงเพิ่มขึ้นที่ควรสอดคล้องกับพื้นที่เป็นผาผนังภายในถ้ำของวัดตามที่เป็นอยู่ดังภาพที่ปรากฏ เป็นต้น

3. ด้านการสร้างพื้นผิวในการเขียนภาพ ด้วยการให้ความสำคัญกับการระบายสีแบบเรียบ โดยใช้วิธีเกลี่ยสีให้กลมกลืนและไล่ลำดับสีของสีให้มีความอ่อนแก่ที่แตกต่างกันไป จึงทำให้ภาพโดยรวมของการแสดงออกทางศิลปะมีลักษณะแบบเรียบให้ความรู้สึกที่สงบราบรื่น ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาของภาพในการที่จะสื่อความหมายต่อสังคมได้ต่อไป เป็นต้น

4. ด้านการสร้างสรรค์ในเรื่องของรูปและพื้น ด้วยความตระหนักในคุณค่าของการสร้างน้ำหนักภายในภาพ เพื่อให้ภาพมีความคมชัดจากการแทนค่าของน้ำหนักภาพด้วยการให้น้ำหนักขาว เทา และดำ จะคำนึงถึงคุณค่าของแสงและเงาตามจินตนาการของผู้สร้างสรรค์มาจากอดีตให้ดำรงอยู่ตามผลงานที่ปรากฏ เป็นต้น

5. ด้านการสร้างสรรค์จากการใช้สีสัน ทั้งจากการแสดงออกจากภาพที่ปรากฏในรูปแบบศิลปะแบบเอ็กเพรสชันนิสม์ ทั้งจากการแสดงออกเรื่องของสีสันตามจินตนาการของผู้วิจัยที่ต้องการจะใช้สีสันที่หลากหลายมีความแพร่หลายระยิบระยับเพื่อให้ผลงานมีลักษณะสมัยใหม่มากขึ้นเพื่อเป็นการโน้มน้าวให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มาสนใจในพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จากการใช้สีที่สดใสและเร้าอารมณ์รุนแรงผสมผสานอยู่ในภาพเดียวกันแต่มีเอกภาพได้ในที่สุด เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาและสร้างสรรค์ชุดโปสเตอร์ตามพุทธประวัติที่ปรากฏอยู่ในสิมนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในรูปแบบศิลปะเอ็กเพรสชั่นนิสม์” ซึ่งจากการวิเคราะห์ผลงาน 4 ภาพ ของศิลปินแห่งชาติสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ คำสุข แก้วมิ่งเมือง และผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากศิลปินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวของการสร้างสรรค์จากผู้วิจัยจำนวน 8 ภาพ ประกอบด้วย ผลงานกลุ่มที่ 1 ภาพ “สิมอินแปง” และ ภาพ “สิมองตื้อ” รวมทั้งหมดจำนวน 2 ภาพ ผลงานกลุ่มที่ 2 ภาพ “หิมพานต์” และ “ภาพ “มหาราช” รวมจำนวน 2 ภาพ ผลงานกลุ่มที่ 3 ภาพ “ประสูติ” ภาพ “ชนะมาร” ภาพ “ตรัสรู้” และ ภาพ “ปรินิพพาน” รวมจำนวน 4 ภาพ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญจากการวิเคราะห์

ผลงานจากศิลปินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และผลงานของผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นจากการทำงานวิจัยตามกระบวนการวิจัย โดยสรุปผลการวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ประเด็นเรื่องแนวความคิดของศิลปินจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน คือ ผลงานของคำสุข แก้วมิ่งเมือง ในช่วงเวลาที่ต้องไปทำหน้าที่รับใช้ชาติด้วยการเป็นทหารเกณฑ์ด้วยภายใต้จิตใจสำนึกแล้วเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจนผู้บังคับบัญชามองเห็นถึงความสามารถว่าเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ทางด้านนี้จึงให้ไปอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ทำให้ศิลปินคำสุขได้แสดงศักยภาพทางศิลปะได้อย่างเต็มความสามารถ โดยแสดงทัศนะไว้ว่า “แต่หมดจด ภาพแต่ที่ได้นั้นในสมัยสงครามได้ขายให้ญี่ปุ่นไปประมาณ 30-40 แบบ ล้วนแล้วแต่เป็นภาพที่บันทึกเหตุการณ์การต่อสู้ของประเทศลาว โดยเฉพาะแม่น้ำโขงลาวซึ่งโดยมีเอกสารครบถ้วน แต่บางภาพบันทึกตัวจริงในสนามรบ แต่บางภาพอาจารย์ได้ประดิษฐ์คิดแต่งเพิ่มเติมตามเอกสาร” และในช่วงบั้นปลายของการรับใช้ราชการจนมาถึงการเกษียณอายุโดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทในการดำเนินชีวิตตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยแสดงทัศนะไว้ว่า “ทางรัฐบาลได้พิจารณาให้อาจารย์ได้เกษียณบำนาญ และกินเงินสงครามจากบาทแผลสงครามประเภท 3 และเห็นสมควรให้อาจารย์คำสุขได้พักผ่อนเข้าบ้านานู เมื่ออาจารย์ออกจากราชการในปี ค.ศ. 1995 บ้านานู อาจารย์ก็ทำหน้าที่ในการแต้มรูปอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าร่างกายของอาจารย์จะมีอายุมากขึ้นแต่ผลงานอาจารย์มีมากมายเต็มบ้าน เต็มสถานที่อยู่อาศัย โดยอาจารย์ขายผลงานเงินมาซื้อ โดยขายประมาณ 30-40 แผ่น จากนั้นมีฝรั่ง สิงคโปร์ มาซื้อภาพต่าง ๆ นานา”

2. ประเด็นเรื่องการสร้างสรรค์ผลงานในด้านพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าผลงานทางด้านพุทธศาสนาจะมีอยู่ไม่มาก แต่ศิลปินคำสุขก็ได้มีโอกาสร่วมงานกับพระมหาผ่อง สะมะเล็ก โดยได้แสดงทัศนะไว้ว่า “แท้จริงอาจารย์บอได้บายลาว แต่อาจารย์ได้วาดภาพพระเวสสันดรในวัดองค์ตื้อ และเคยแต้มไปอเมริกาจำนวนหนึ่ง การที่อาจารย์ได้แต้มพระเวสสันดรในวัดองค์ตื้อก็เพราะว่าอาจารย์พระมหาผ่อง สะมะเล็ก ที่วัดองค์ตื้อ ต้องการให้อาจารย์แต้มภาพให้ท่านโดยท่านเป็นผู้เล่าเรื่อง และอาจารย์จะเขียนไปตามเรื่องที่เล่า นั้น ซึ่งเป็นผลงานทางด้านศิลปะและเป็นที่ยอมรับของสังคม” และได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักการทางพุทธศาสนาที่ประชาชนคนลาวต่างยอมรับและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาด้วยความศรัทธาไม่ว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะเป็นอย่างไรก็ตาม พุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็ยังดำรงอยู่ตลอดมา โดยได้แสดงทัศนะไว้ว่า “เพราะว่าประชาชนศรัทธาต่อความเชื่อในทางศาสนาโดยพระเวสสันดรได้กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกิดดับของมนุษย์และศรัทธาในความดี ในการแต้มภาพพระเวสสันดรต้องแต้มตามความรักความชอบของเจ้าอธิการวัดและตามความเชื่อของประชาชน โดยคนลาวมีความศรัทธาทางจิตใจที่ส่งผลต่อรูปภาพพระเวสสันดร คือ ความจริงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ดังคำขวัญ “เฮ็ดดีได้ดี เฮ็ดชั่วได้ชั่ว”

3. ประเด็นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานของผู้วิจัยและการก้าวไปสู่การเป็นศิลปะร่วมสมัยจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีศิลปะและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันด้วยการแลกเปลี่ยนเทคนิคและวิธีการในการแสดงออกทางศิลปะ อีกทั้งการนำแนวคิดทางด้านพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการสร้างความสัมพันธ์ต่อกัน ด้วยหลักการทางพุทธศาสนาตามแนวทางเถรวาทเพื่อตอกย้ำในมิตรภาพจากความผูกพันตามชาติพันธุ์ที่เป็นมา ถึงแม้จะแตกต่างกันในเรื่องของการปกครอง แต่การมีจิตวิญญาณที่คล้ายคลึงกันย่อมนำไปสู่การหล่อหลอมให้เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง สามารถขับเคลื่อนด้วยการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งดีงามที่หล่อหลอมจิตใจต่อกันให้มั่นคงและยั่งยืนสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2558, 27 กันยายน). *สัมภาษณ์โดย สาริต ทิมวัฒนบรรเทิง*.
- [2] พรรณพิมล สุวรรณพงษ์. (2560, 10 มีนาคม). สานสัมพันธ์ในบริบทพระพุทธศาสนา. *TBCNEWS*.
ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- [3] ประภัสร เสวิกุล. (2557, 2 กรกฎาคม). คนไทยกับพรหมวิหารเดียว. *คมชัดลึก*. หน้า 18.
- [4] กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2558, 30 กรกฎาคม). วันพระสงฆ์. *มติชน*. หน้า 18.
- [5] พระธรรมโกศาจารย์. (2528). *พุทธประวัติที่สันติศึกษา*. โครงการมูลนิธิหอไตร หอไตรสเทวาภิธาน วัดสุทัศน์
เทพวราราม. กรุงเทพฯ.